

Декларация относно бъдещето на селските райони и политиката за развитие на селските райони в Европейския съюз

Декември 2024 г.

Съдържание

Преамбюл	1
1. Бъдещето на селските райони е грижа на цялото ни общество	2
2. Предизвикателствата в селските райони се нуждаят от спешни мерки	3
3. В бъдещата политика за развитие на селските райони нуждите на селските райони трябва да бъдат разгледани по-сериозно	4
4. Превръщане на дългосрочната визия за селските райони на ЕС в конкретна стратегия и реализиране на модела на Пакта за селските райони	5
5. Изграждане на капацитет и създаване на ангажираност на местно равнище	6
6. Подобряване на мониторинга на разходите на ЕС за селските райони	7

Доколкото е възможно, групата приема с консенсус своите становища, препоръки или доклади. При гласуване решението се взема с обикновено мнозинство от членовете. Членовете, които са гласували против или са се въздържали, имат право към становищата, препоръките или докладите да бъде приложен документ, в който са обобщени мотивите за позицията им.

Изразените становища са само на координационната група на Пакта за селските райони и не следва да се считат за представителни за официалната позиция на Европейската комисия.

Преамбюл

Пактът за селските райони е инициатива, предвидена в [Съобщението](#) относно дългосрочната визия за селските райони на ЕС за изграждане на сътрудничество между различните равнища на управление и със заинтересованите страни. Инициативата за Пакта за селските райони е процес на многостепенно управление от долу нагоре, в който Европейската комисия действа като посредник.

Координационната група на Пакта за селските райони (RPCG) беше създадена като специална група на Комисията за по-нататъшно развитие на Пакта за селските райони и за насочване на свързания с него процес. Като членове¹ на RPCG ние признаваме належащата необходимост от целенасочени интервенции и иновации в политиките за справяне с многобройните предизвикателства, произтичащи от обезлюдяването, екологичния, цифровия и други преходи, както и от икономическия упадък в селските райони. В управлението на фондовете и политиките на ЕС следва да се признае и отрази, че успехът на селските общности е от решаващо значение не само за жителите на селските райони, но и за по-широкото икономическо, екологично и социално благополучие на Европейския съюз като цяло.

Нашата колективна цел е да създадем жизнени, издръжливи селски общности, способни да допринесат за устойчив икономически, екологичен и социален преход. Ето защо ние, членовете на RPCG, разработихме съвместно настоящата декларация в отговор на деветте въпроса, изложени в [„Дългосрочната визия за селските райони на ЕС: ключови постижения и следващи стъпки“](#) и приехме² декларацията на 12 декември 2024 г.

1. Бъдещето на селските райони е грижа на цялото ни общество

1.1. Икономическото и социалното благополучие на ЕС зависи в голяма степен от селските райони

Селските общности имат ключова роля в икономиката на ЕС. Сектори като селското стопанство и устойчивото производство на храни, горското стопанство, рибарството и енергията от възобновяеми източници процъфтяват в тези райони, като подкрепят продоволствената сигурност, управлението на ресурсите и енергийните стратегии (по-специално екологичната енергия).

Освен това селските райони се превръщат в центрове за икономически дейности, включително агротуризм, екотуризм и цифрови предприятия. Тези общности обогатяват социалната структура на ЕС, като предлагат единствен по рода си начин на живот, характеризиращ се с повече пространство и по-тесни междуличностни връзки в рамките на местните общности.

Освен това селските райони запазват местните традиции и културното наследство, насърчават културното многообразие, интегрират новодошлите и мигрантите и засилват сигурността в граничните региони.

1.2. Селските райони на Европейския съюз са от решаващо значение за справяне с изменението на климата

Селските райони са от основно значение както за смекчаване на последиците от изменението на климата, така и за адаптиране към последиците от него. В тях се извършва устойчиво производство на храни, управление на земеделски земи и гори, производство на енергия от възобновяеми източници, опазване на естествените местообитания и предоставяне на екосистемни услуги (особено в уязвими екосистеми като планини и острови).

Успехът на стратегиите в областта на климата зависи в значителна степен от това как селските общности са ефективно овластени да възприемат устойчиви практики, да подобряват издръжливостта и да допринасят за глобалната борба с изменението на климата.

1.3. Ресурсите на селските райони трябва не да се експлоатират, а да се управляват устойчиво

Селските райони, макар и носители на значителни природни, културни и икономически богатства, следва да

бъдат управлявани не чрез експлоатация и прекомерна употреба, а с уважение към принципите на дългосрочната устойчивост. Например проектите за енергия от възобновяеми източници, като вятърните турбини в планинските райони, следва да бъдат интегрирани внимателно, за да се постигне баланс между въздействието върху околната среда и интересите на местната общност, като се гарантира, че ползите достигат до хората, които живеят там.

По същия начин туризмът следва да бъде внимателно управляван, за да се опазват ландшафтите в селските райони, както и културното наследство, без да се натоварват местните екосистеми. Освен това почвените и водните ресурси изискват отговорни управленски практики, за да се предотврати деградацията им и да се гарантира тяхната жизнеспособност за бъдещите поколения.

1.4. Политиките на ЕС следва по-целенасочено да насърчават устойчивото развитие на селските райони

Политиките на ЕС следва да насърчават приобщаването и устойчивото развитие на селските райони, включително инвестициите в инфраструктура, устойчиви практики и нови местни икономически сектори (като икономика със затворен цикъл, разпределена енергия, основана на общности за възобновяема енергия, социална и ориентирана към общностите икономика и цифровизация).

Политиките на ЕС следва да гарантират, че селските общности и техните жители, включително местните органи, организациите на гражданското общество и частноправните субекти (включително предприятията в селските райони), могат да допринесат положително за бъдещето на Съюза по балансиран и устойчив начин.

2. Предизвикателствата в селските райони се нуждаят от спешни мерки

2.1. Селските райони са изправени пред демографски предизвикателства и икономически упадък

Селските райони преминават през цикъл на обезлюдяване и застаряване на населението. Икономическият упадък и намаляването на услугите, както и липсата на достъп до услуги (включително достъпност в селските райони и достатъчни и финансово достъпни възможности за мобилност, образование и здравни услуги), липсата на жилищно настаняване и достъп до земя допълнително ускоряват изселването, особено на младите хора.

Недостигът на работна ръка и ограничените възможности за качествени работни места, както и затварянето на предприятия (включително местни магазини) допълнително отслабват селските общности и задълбочават демографските предизвикателства.

2.2. Селските общности се нуждаят от иновации, за да се адаптират към цифровия, екологичния и икономическия преход

Селските общности са изправени пред единствени по рода си предизвикателства при адаптирането към цифровия, екологичния и икономическия преход. Необходимостта от значителни инвестиции в ориентирана към бъдещето инфраструктура и иновации (включително технологични, социални, стопански и управленски иновации) е неотложна, за да се гарантира, че селските райони няма да изостанат при тези трансформации.

2.3. Различните видове райони са изправени пред различни видове предизвикателства и се нуждаят от целенасочени мерки

Трябва да се признае, че различните видове селски райони (напр. планински, островни, отдалечени и най-отдалечени региони и гранични региони) предлагат различни възможности и са изправени също така пред различни видове предизвикателства, които изискват нюансирани отговори и интервенции на политиката, както се подчертава в член 174 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

Например: от ключово значение е разстоянието от градските центрове и връзките между градските и селските райони; планинските райони имат специфични нужди поради предизвикателствата, свързани с достъпността и достъпа до услуги; най-отдалечените региони също са изправени пред сериозни предизвикателства, свързани с техния ограничен териториален обхват, островен характер и изолация, както и с разходите, произтичащи от значителните разстояния до големи пазари; докато граничните региони често са особено изложени на проблеми със сигурността, икономически упадък и геополитическо напрежение.

2.4. Ограниченията в капацитета затрудняват способността на селските общности да предприемат действия и получават достъп до финансиране

Селските общности често се сблъскват със сериозни ограничения в капацитета, допълнително утежнени от демографските промени, особено след като младите и образованите лица напускат. Освен това селските общности разчитат в голяма степен на доброволческия труд и на организациите на гражданското общество, като и двете изискват по-силна подкрепа и по-голямо признание.

Ограниченията в капацитета възпрепятстват способността на селските общности да си осигуряват финансиране и да планират ефективно бъдещето си. Селските райони често не разполагат с целево финансиране, а когато е налице финансиране, бюрократичните пречки — например прекалено сложните процедури — ограничават ефективното му използване. Воденото от общностите местно развитие (BOMP), въпреки силните си страни и доказаните резултати, понастоящем е недостатъчно финансирано и използвано.

3. В бъдещата политика за развитие на селските райони нуждите на селските райони трябва да бъдат разгледани по-сериозно

3.1. Да се засили подкрепата за селските райони, обхващаща няколко политики и финансиране от няколко фонда, включително механизма за проверка на въздействието върху селските райони

В политиката за развитие на селските райони следва да се прилага цялостен и интегриран подход на политиката, като се подчертава значението на механизма за проверка на въздействието върху селските райони на различните политики. Концепцията за механизма за проверка на въздействието върху селските райони, която включва „преглед на политиките през призмата на селските райони, за да се пригледат тези политики за тези, които живеят и работят в селските райони“³, трябва да надхвърля абстрактния принцип и да се засили чрез съответните разпоредби, процедури и всеобхватни методически насоки.

Финансирането на политиките за развитие на селските райони следва да идва и от съчетание от европейски, национални и регионални източници. Координираните усилия в различните политики и фондове на ЕС и други потоци на финансиране са от съществено значение, за да се гарантира, че селските общности получават ресурсите, от които се нуждаят. Заинтересованите страни в селските райони следва да участват активно в разработването на съответните политики.

3.2. Да се засилят водените от общностите подходи, ориентирани към местните условия, като LEADER/ BOMP и умните села

Воденото от общностите местно развитие (BOMP) следва да се използва по-широко като основен метод за идентифициране на нуждите, разработване на местни планове и стратегии, планиране и изпълнение на местни проекти и разпределяне на средства. Воденото от общностите местно развитие е подход от долу нагоре към регионалното и местното развитие, при който местните общности поемат водеща роля в определянето и посрещането на техните нужди от развитие, включително вземането на решения на местно равнище (като например местните групи за действие — МГД), ангажираността към гражданите и подхода, основан на финансиране от няколко фонда.

Това също така позволява да се отговори по-целенасочено на нуждите, свързани с района. LEADER е основният метод за BOMP, който успешно се използва в селските райони в продължение на десетилетия, докато BOMP, основано на финансиране от няколко фонда, в селските и неселските райони е силно насърчавано, но не е широко възприето в държавите членки.

Наскоро се появиха и други водени от общностите подходи, особено умните села. Умните села имат за цел да засилят устойчивостта на селските общности чрез насърчаване на технологичните и социалните иновации на местно равнище в рамките на селските общности, като следват принципите на BOMP (т.е. водено от общностите, основано на участието, цялостно местно планиране и прилагане на иновативни интелигентни инициативи).

3.3. Да се укрепят връзките между подкрепата от ЕС и селските движения

Освен официалните инструменти на ЕС за BOMP, в рамките на гражданското общество съществува силна мрежа от връзки на местно, регионално, национално и европейско равнище, включително широк кръг от местни групи, селски и регионални сдружения, тръстове за развитие, социални предприятия, съвети на малки общини, местни партньорства и др.

Много от тези „селски движения“ имат дълга традиция (над 50 години) и са разработили система от национални и европейски селски парламенти, за да дават гласност на селските общности и да подобряват капацитета на местно равнище. Финансирането на тези мрежи — предимно от регионални или национални правителства и вноски на членовете — следва да бъде допълнено с европейско финансиране за поддържане на критичния капацитет на тези мрежи.

3.4. Да се чуе мнението и да се подобри представителството на интересите на селските райони при изготвянето на политики

Независимо от това дали ЕС ще следва подход, основан на един фонд или на няколко фонда за бъдещите си политики и програми под споделено управление, вече не е достатъчно да се остави изцяло на преценката на държавите членки какъв дял от финансирането от ЕС да разпределят за целите на развитието на селските райони.

Въпреки че селските райони са от решаващо значение за устойчивото европейско развитие и са в основата на действията в областта на климата, представителството на интересите на селските райони и общностите извън селското стопанство е относително слабо в сравнение с други секторни и териториални (напр. градски) интереси. Следователно селските райони и селските общности не са получили достатъчно внимание в политиките и финансирането.

3.5. Да се даде правомощие на държавите членки да разпределят минимален дял от средствата за развитие на селските райони

В съответствие с принципите на „механизма за проверка на въздействието върху селските райони“ RPCG се застъпва за неотменим ангажимент и ясни изисквания от равнището на ЕС към държавите членки. Съгласно тези принципи задължителен процент от всички фондове на ЕС по многогодишната финансова рамка, по-специално кохезионната политика и фондовете на ОСП (напр. най-малко 30 %), трябва да бъдат разпределени за селските райони и селските общности за целите на развитието на селските райони извън селското стопанство.

3.6. Увеличаването на минимално разпределяните средства чрез подхода за BOMP да стане задължително

Настоящото разпределение от 5 % чрез BOMP вече не е достатъчно. Задължителен дял от средствата, насочени към развитието на селските райони (напр. най-малко 10 %), следва да бъде разпределен чрез водени на местно равнище и ориентирани към местните условия механизми за BOMP (като LEADER и умни села), за да се гарантира, че местните общности разполагат с необходимите финансови ресурси, за да стимулират собственото си развитие.

3.7. Да се обмисли като допълнително решение специална програма и фонд за развитие на селските райони

Считаме, че е необходимо задължително минимално разпределение на средствата на ЕС за развитие на селските райони (независимо от окончателния сценарий на политиката и финансирането), както е посочено в точка 3.5. Ако обаче това се окаже неосъществимо, следва да бъдат създадени специален европейски фонд за развитие на селските райони (ERUDF) и програма, която да разполага с подходящи ресурси (напр. най-малко 30 % от всички фондове на ЕС — вж. точка 3.5).

С този подход ще се придаде по-голямо значение на проблемите на селските райони сред политиките на ЕС и ще се осигури по-голямо финансиране за селските общности. Освен това инициативите за BOMP следва да получават по-голяма финансова подкрепа и в рамките на ERUDF, ако бъде избран този вариант.

3.8. Да се предостави гъвкавост на държавите членки при определянето на приоритетите и стратегиите за развитие на селските райони

Въпреки че разпределянето на средства за развитие на селските райони следва да бъде задължително, гъвкавостта е от решаващо значение, за да се даде възможност на държавите членки да финансират конкретни цели, съобразени с техните стратегии за развитие на селските райони, в съответствие с по-широката рамка и приоритетите, определени от ЕС. От съществено значение е да се създаде основан на нуждите и ориентиран към резултатите модел на финансиране, който да отразява разнообразните изисквания на селските и градските райони.

4. Превръщане на дългосрочната визия за селските райони на ЕС в конкретна стратегия и реализиране на модела на Пакта за селските райони

4.1. Дългосрочната визия за селските райони да се превърне в стратегии за развитие на селските райони на всички равнища

Дългосрочната визия за селските райони (ДВСП) на ЕС трябва да се превърне в конкретни стратегии на европейско, национално и регионално равнище. От държавите

членки следва да се изисква да разработят национални (и регионални) стратегии за развитие на селските райони в съответствие с общите приоритети на ЕС, определени в стратегически документи, като ДВСП, Европейския зелен пакт и Цифровото десетилетие.

Стратегиите трябва да бъдат разработени в партньорство със заинтересованите страни в селските райони, включително на местно равнище, за да се гарантира, че отразяват по подходящ начин местните приоритети и нужди.

4.2. Да се създаде модел на Пакта за селските райони чрез силни междуинституционални структури и координация

На регионално, национално и европейско равнище усилията за развитие на селските райони следва да бъдат координирани чрез специални институционални рамки, които гарантират както хоризонтална, така и вертикална координация. Следва да се спазват принципите и механизмите, определени в публикацията на Пакта за селските райони, озаглавена „[Осъществяване на Пакта за селските райони в държавите членки](#)“.

Определените членове на националните и регионалните правителства и задължителните междуведомствени координационни групи могат да осигурят съгласуваност на политиките и да допринесат за ефективни механизми за проверка на въздействието върху селските райони. Такива механизми биха били условие за достъп до предвидения за развитие на селските райони дял на фондовете.

На равнището на ЕС специална генерална дирекция за развитие на селските райони (ГД „Развитие на селските райони“) би могла да рационализира и координира амбициите и усилията за развитие на селските райони.

Освен това следва да се засилят сътрудничеството и координацията между съответните генерални дирекции (ГД „Земеделие и развитие на селските райони“, ГД „Регионална и селищна политика“, евентуално бъдеща ГД „Развитие на селските райони“ и други съответни генерални дирекции).

4.3. Да се изгради капацитет за управляващите органи в областта на развитието на селските райони и механизма за проверка на въздействието върху селските райони

Механизмът за проверка на въздействието върху селските райони следва да бъде интегриран на национално равнище и на равнището на ЕС, по-специално в предзаконодателната и следзаконодателната фаза. Управляващите органи и други основни организации на политиката трябва да бъдат обучени в областта на развитието на селските райони и механизма за проверка на въздействието върху селските райони, за да се гарантира ефективно изпълнение на политиката. Техническият експертен опит и изграждането на капацитет са от съществено значение за подпомагане на тези органи при управлението на стратегиите за селските райони.

5. Изграждане на капацитет и създаване на ангажираност на местно равнище

5.1. Да се засили капацитетът на местно равнище чрез специално финансиране и техническа подкрепа

Селските общности, особено малките и тези с ограничени ресурси, следва да получават техническа подкрепа за разработване на идеи за проекти и за насочване на кандидатурите за финансиране. Това може да бъде улеснено от местните групи за действие (МГД), националните мрежи на селските райони и специализираните европейски мрежи (включително мрежи от селски общини).

За създаването на мрежи, техническа помощ и подготвителни действия на равнището на ЕС следва да се разпределят достатъчно средства от ЕС, за да се изгради капацитет и да се даде възможност за обмен на опит на равнището на Съюза (но също така и със селските територии в държави извън ЕС).

5.2. Да се осигури гъвкавост в процедурите за кандидатстване за местните бенефициери

В процеса на кандидатстване следва да се включат

повече гъвкавост и откритост към експериментиране. Опростяването на финансовите правила чрез въвеждане на основани на резултатите плащания и по-широко използване на опростени варианти на разходите (ОВР, като единични разходи и еднократни суми) би спомогнало за намаляване на тежестта върху по-малките проекти. Основаното на резултатите финансиране и рационализираните системи за финансово отчитане са от съществено значение за подпомагане на водените от общностите инициативи.

5.3. Да се осигури начално финансиране за подготовка на проекти и разработване на идеи

Началното финансиране — например за разработване на идеи, изготвяне на проекти и подготовка — и ресурсите за катализиране са от решаващо значение в ранните етапи на инициативите и проектите. Нови подходи, като предложения за проекти, биха могли да допълнят официалните писмени предложения, което ще позволи на по-малко опитните бенефициери да получат по-голям шанс за достъп до финансиране.

5.4. Да се подпомогнат селските общности в иновациите и международния обмен

Подкрепата за иновациите от идейната фаза е от решаващо значение за насърчаването на творчески решения в селските общности. Специално внимание трябва да се обърне на

предоставянето на възможност на по-малките участници да се включват в иновационни проекти и трансгранично сътрудничество. Малките селски общности следва да получават техническа подкрепа и да имат подобрен пряк достъп до програмите на ЕС под пряко управление, като например „Хоризонт Европа“ и Interreg.

6. Подобряване на мониторинга на разходите на ЕС за селските райони

6.1. Да се надградят съществуващите рамки и данни за мониторинг и да се разгледат качествените аспекти

Данните (като тези, събрани и представени чрез Обсерваторията на селските райони) следва да подобрят разработването на политики, основани на факти. Съществуващите рамки за събиране и мониторинг на данни следва да се използват, като се наблегне на основните социални и икономически показатели, които предоставят ценна информация за благополучието на селските общности.

В допълнение към количествените данни в системата за мониторинг следва да бъдат включени качествени показатели, които обхващат нематериални ползи, като например социалния капитал и сближаването на общностите. Освен това при събирането на данни следва да се отчита дългосрочната устойчивост (т.е. резултатите и въздействието извън срока на подпомаганите проекти).

6.2. Мониторингът на разходите на ЕС да се извършва в зависимост от секторите и видовете територии

Средствата на ЕС следва да бъдат маркирани по сектори и територии, за да се допринесе за по-доброто разбиране на дела на средствата, разпределени за селските райони, като се гарантира, че тези райони получават справедлив дял от ресурсите. При териториалното маркиране следва

също така да се отчитат особеностите на селските райони (вж. точка 2.3), особено районите, които се нуждаят от специално внимание (напр. планини, острови, гранични и най-отдалечени региони).

Този подход помага да се предотвратят ситуации, при които финансирането е от несъразмерна полза за селските територии с по-голям капацитет. Прилагането на такава система за маркиране ще даде възможност за по-ефективен мониторинг на разпределението на средствата и ще гарантира постигането на целите за развитие на селските райони.

6.3. Да се разработят SMART показатели за местни проекти

За местните проекти следва да се разработи стандартизиран набор от SMART (конкретни, измерими, постижими, актуални и обвързани със срокове) показатели. Предоставянето на техническа подкрепа на заинтересованите страни в селските райони при измерването на тези показатели би осигурило съгласуваност при оценката на проектите. Това обаче следва да се постигне, без да се налага непропорционална административна тежест за местните заинтересовани страни/бенефициери по проекти за събиране на данни.

1 Представители на европейски неправителствени организации, организации на гражданското общество, стопански организации и организации на публичните органи; представители на академичните среди и научноизследователските организации; избрани представители на три мрежи, формиращи ръководната група на Европейския селски парламент (ELARD, ERCA, PREPARE); Европейският парламент (COMAGRI и COMREGI), представляван от негови членове, Комитетът на регионите (NAT и COTER), представляван от негови членове (местни и регионални органи), и Европейският икономически и социален комитет (NAT и ECO), представляван от негови членове; три държави членки — представители на тройката председателства на Съвета на Европейския съюз — по двама представители от държава членка, един отговарящ за развитието на селските райони и един за териториалното сближаване.

2 RPCG приема своите становища, препоръки или доклади с консенсус (с обикновено мнозинство). Настоящата декларация е приета от 29 от общо 31 членове на RPCG.

3 https://rural-vision.europa.eu/action-plan/cross-cutting/rural-proofing_bg

Присъединете се към Общността и онлайн
платформата на Пакта за селските райони
https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/become-member_en

 ruralpact.rural-vision.europa.eu/index_en

 info@rural-pact.eu

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2024 г.

© Европейски съюз, 2024 г. CC-BY 4.0

Заглавна снимка: ©Flickr

Службата за подкрепа на Пакта за селските райони е проект, изпълняван от

PRINT ISBN 978-92-68-24252-0 doi:10.2762/3023863 KF-01-25-002-BG-C

PDF ISBN 978-92-68-24251-3 doi:10.2762/4054311 KF-01-25-002-BG-N

Финансирано от
Европейския съюз